

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ BİTİRME TEZİ

Ödevin Sözcük Sayısı: 3995

Araştırma Sorusu: Emrah Serbes'in Müptezeller adlı eserindeki kimlik arayışı içerisindeki genç erkek figürün içinde bulunduğu sosyal yaşantının duygu durumuna etkileri nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
1. SOSYAL YAŞANTIYI ETKİLEYEN ORGANİK FAKTÖRLER	5
1.1. Toplumda Erkek Figürü.....	5
1.2. Âşık Olma Durumu	5
2. PSİKOLOJİK DURUM	6
3. İÇİNDE BULUNULAN ÇEVRE	9
3.1. Fiziki Çevre	9
3.2. Sosyal Çevre	10
4. GEÇMİŞ YAŞANTI VE DENEYİMLER.....	12
5. TUTUM VE BEKLENTİLER	13
5.1. Duygu ve Düşünceler	13
5.2. Beklentiler	14
SONUÇ	15
KAYNAKÇA	17

GİRİŞ

Çocukluk döneminin sona ermesiyle yetişkin kimliğine sahip olma arayışına giren genç bireylerin çoğu bu süreci sancılı geçirir. Genç kızlarda nispeten daha ılımlı geçen süreç, toplumda “delikanlı” olarak yer bulan genç erkekler için daha sorunludur. Genç erkek birey bu dönemde onun yetişkinlik dönemindeki kararlarını dahi etkileyecek pek çok kimliğe bürünmeye çalışır. Sosyal çevresinde örnek aldığı insanlar kimi zaman ona kendisi için doğru olan yolu çizme konusunda katkı sağlarken, aksine külliye yolundan sapmasına yol açabilir. Bu kimlik arayışı sürecinde, bireyin duygu durumu mütemediyen bir değişim içindedir. Emrah Serbes’in Müptezeller yapıtında da odak figürün içinde bulunduğu sosyal yaşantının bireyin duygu durumunu nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Anlatıcı konumunda da olan kimlik arayışı içindeki genç erkeğin, sosyal çevresi ve sürekli değişkenlik gösteren bu çevrelerde başına gelen olaylar hakkındaki düşünceleri, yapıtta iç monolog ve diyalog anlatım teknikleri yardımıyla okuyucuya aktarılmıştır.

Bu tez çalışmasında odak figürün kimlik arayışı sürecinde duygu durumundaki değişimler, bireyin sosyal yaşantısını etkileyen faktörler doğrultusunda incelenecektir. Bunlar ise “organik faktörler”, “psikolojik durum”, “içinde bulunulan çevre”, “geçmiş yaşantı ve deneyimler” ve “tutum ve beklentiler” alt başlıkları halinde, duygu durumunu ne kapsamda etkiledikleri üzerine ele alınacaktır.

Organik faktörler başlığı odak figürün bir birey olarak herkes gibi sahip olduğu insani özelliklerini kapsamaktadır. Toplumun “erkek figüre” bakış açısı, sorumluluk alması gereken, neslin devamını sağlayacak olan, savunmacı olması beklenen, aile içerisinde farklı bir yere sahip birey şeklindedir. Bunun yanı sıra aşkı deneyimlemesi de yine figürün duygusal değişimlerinin gözlemlenmesi konusunda öne çıkmakta, bağlılık hissetme isteğini ortaya koymaktadır. Yapıtta erkek figürünü yansıtmak için “Bombacı”, aşk olgusunu yansıtmak için ise “Son Balonlar” öyküleri incelenecektir.

Psikolojik durum ise odak figürün ruhsal durumunun anlaşılmasına yardımcı olan en önemli başlıktır. Çabuk öfkelenmesi; öfkesini kimi zaman dindirememesi, baskınlık kurma isteği ve çabası, toplumsal düzen içinde “bir baltaya sap olma”, toplumda yer edinme arzusunun yanı sıra öz güven eksikliği ya da kimi zaman sahip olduğu öz güveni yanlış yerlerde kullanması, genç erkek figürünün duygu durumunun incelenmesinde yardımcı olacak izleklerdir. Psikolojik durum alt başlığı yapıttaki her öyküde ele alınmış olsa da bu tez çalışmasında ağırlıklı olarak ele alındığı “Son Balonlar” ve “Bombacı” öyküleri üzerinden tartışılacaktır. Alışkanlıklar, odak figürün bağımlılıkları, kolay adapte olabilen yapısı arasındaki zıtlıklar üzerinden incelenecektir. Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı figürün hayatının merkezinde sayılabilir. Yapıtta yer alan iç monologlarda bu bağımlılıklar üzerine düşünceleri, bu maddelerin etkisi altında duygu durumu ifade edilmiştir. Bağımlılıkların neden, neyi elde etmek için olduğu; odak figürün buna neden dur demediği irdelenmiştir. Odak figür, rutin davranışlara, belli kalıplara, tekdüze hayat anlayışına sahip olmamakla beraber yeni ortamlara kolayca adapte olabilmektedir. Bütün bunların yanı sıra odak figürün kullandığı argo ve küfür ağırlıklı sokak jargonu da onun duygu durumunu ifade etmesi için bir çıkar yolu olmuştur. Bağımlılık ve aidiyetsizlik zıtlığı yapıtta “Hoca” ve “Platin” öykülerinde ağırlıklı olarak işlenmiştir.

İçinde bulunulan çevre yapıt sürecince sıkça değişmekte olup fiziki ve sosyal çevre olmak üzere ayrı ayrı ele alınacaktır. Odak figürün fiziki çevresi betimlemeler yardımıyla okuyucuya aktarılmıştır. Bu sayede; memleketi, Antalya, Ankara ve İstanbul’da geçen yaşam kesitinde kaldığı evler, yıkılan evleri, bar ve pasajlar, Karabüklünün evi, Hoca’nın mekânı ve akıl hastanesi okuyucunun gözünde canlanabilmiş; odak figürün duygu durumunu şekillendiren uzamlar sergilenmiştir. Onu o yapan değerleri temsil eden ailesi, kişiliğini oluşturarak ikili ilişkilerini geliştiren arkadaşlıkları, merhamet ve yardımseverlik yönlerini ön plana çıkaran komşuları, onu eğitim ve eğitimsizlik konusunda sorgulamaya iten okullar, yaşamını idame

ettirmek için gelir elde etmek zorunda olduğu meslek hayatı figürün sosyal çevresidir. Odak figürün içinde bulunduğu fiziki ve sosyal çevre “Hoca”, “Bombacı”, “Platin”, ve “Fakir Köpek” öyküleriyle bağdaştırılarak ele alınacaktır.

Geçmiş yaşantı ve deneyimler, figürün çocukluk anıları ve gençlik deneyimlerini kapsamaktadır. Evlerinin yıkılması, çalıştığı otelde köpeklerin öldürülmesine verdiği tepki, arkadaşının gözü önünde öldürülmesi ve akıl hastanesinden kaçıp olmayan sevgilisini araması gibi anılar ve bu olaylar yaşanırken hissettikleri onu yetiştirmiş, kimliğini oluşturmasına bir tuğla da onlar eklemiştir. Sonraki yaşantısında da sıkça aklına gelip içten içe bu olayları irdelemiştir. Odak figürün geçmiş yaşantı ve deneyimleri geriye dönüş tekniğinden de yararlanılan “Bombacı” öyküsü üzerinden incelenecektir.

Tutum ve beklentiler ise her insan gibi odak figürün de hayattan isteklerini kapsamaktadır. Figürün tutumları; duygu, düşünce, bilgi ve kullanımı, inanç değerlendirmeleri ve din olgusu ayrımıyla incelenecektir. Bu incelemede “daha iyi hissetmek” ve bunun için gösterilen çaba, birey olarak toplumda kabul görme arzusu, davranışlarının sebep ve sonucunun bilincinde olma, entelektüel bilgi birikimi, çevresindeki bireylere karşı olumlu ve olumsuz tutumu ve bir müptezelin gözünden inanç algısı irdelenecektir. Beklentiler ise gelecek planları, anı yaşama içgüdüğü ve madde bağımlılığı ile sahip olmak istediğı dünya beklentisi üzerinden tartışılacak, tutum ve beklentilerin ön plana çıktığı “Bombacı”, “Platin” ve “Hoca” öykülerinden örneklerle desteklenecektir.

Genç erkek figürünün içinde bulunduğu sosyal yaşantının kimlik arayışı sürecindeki duygu durumunu organik faktörler, psikolojik durum, içinde bulunulan çevre, geçmiş yaşantı ve deneyimler ile tutum ve beklentiler olgularından ne kapsamda etkilendiğı irdelenecektir. Böylece bireyin duygusal deneyimlerinin kişilik oluşturmada önemli birer etken olduğu kanıtlanacaktır.

1. SOSYAL YAŞANTIYI ETKİLEYEN ORGANİK FAKTÖRLER

1.1. Toplumda Erkek Figürü

Ataerkil toplumlarda erkek çocuğu babadan sonra ailenin en söz sahibi otoritesi, küçük yaştan itibaren sorumluluk alması gereken, soyun devamını sağlayacak olan, savunmacı bir figür olarak görülmektedir. Ancak bu erkek figürü kişiliğinin yeni oturmaya başladığı gençlik yıllarında kendisine toplum tarafından atfedilen sorumluluklardan yeri geldiğinde korku ve endişe ile kaçmak istemekte, kimi zaman da artık bir yetişkin olduğunu ispatlamak için öz güven içinde toplumun erkek normlarına uymaya çalışmaktadır. Yapıttaki odak figürün, “Fakir Köpek” öyküsünde şefiyle tartışmalarındaki tavrı onun kendi ayakları üzerinde durabilen gururlu bir birey duruşunu yansıtmaktadır. “Bombacı” öyküsünde ise babasını kaybetmesinin ardından yaşadığı buhran onu çaresiz ve kırılğan hale getirmiş, toplumun beklentisindeki erkek olgusunu karşılayamamış, bu kez güçsüz görünmüştür: *“Mezarlıkta tabut açıldı, imam köşede çömelmiş duasını okurken kefen tabuttan çıkarıldı, "Mezara kim yerleştirecek?" diye sordu biri. "Oğlu burada, o yerleştiresin," dediler.”* (Serbes,42)

1.2. Âşık Olma Durumu

Genç erkek figürünün âşık olması doğal bir olgudur. Aşk, duyguları çok uçlarda yaşatan, sevginin de ayrılık acısının da en görkemli yüzünü bireye gösteren bir süreçtir. Bir “müptezel” için ise aşk genellikle kısa solukludur, bir hatalar silsilesi olan hayatında uzun süremeyen ilişkilerinin bütünüdür. Yapıtta “Son Balonlar” öyküsünde odak figür akıl hastanesindeyken varlığını hatırlatabileceği tek insan olarak tahayyül ettiği sevgilisine sürekli telefon açmak istemektedir. Hastaneden kaçtığında da soluğu eski sevgilisi olmasını istediği kişinin yanında almış, fakat kızın onu tanımaması üzerine çaresizlik içinde hastaneye dönmüştür. Hastanedeki doktor ile konuşmalarından anlaşıldığı üzere odak figür, hastanede beraber kaldıkları ve yemeğini paylaşması karşılığında ona sigara getiren eroin bağımlısı Serap’ı sevgilisi olarak betimlemektedir. Serap diğer hastalardan topladığı yiyecekleri hayvan barınağına gittiği için

çöpe atmaktadır; odak figür bunu bilmektedir ve doktorun “Kız arkadaşın nelerden hoşlanırdı?” sorusuna “Ne bileyim. Hayvanlardan falan.” cevabını vermiştir: ““Kız arkadaşın yok. Kız arkadaşım dediğin kişi Serap. Kaçtın, dışarıda kız arkadaşım dediğin biriyle öylesine konuştun, sonra geri döndün. Niye geri döndün?”” (Serbes,156)

2. PSİKOLOJİK DURUM

Bireyler yaşamları boyunca olumlu duyguların yanı sıra öfke gibi olumsuz duyguları da deneyimlerler. Genç bireyler ise her duyguyu uç noktalarda yaşadıkları gibi öfke konusunda bir yetişkine nazaran daha kontrolsüzdürler. Öfke, kimi zaman bireyin karşısına çıkan engellemelerden veya imkânsızlıklar çerçevesinde başaramadıklarından; kimi zaman ise kendisine verilen bir gözdağından kaynaklanabilir. Müptezeller yapıtında da odak figürün gerek ekonomik durum gerekse sosyal statü nedeniyle elde edemediği şeyler onu öfkeye, kontrolsüzlüğe itmiştir. Çalıştığı otelde şeflerinin kendisini görevi gereği diğer çalışanlardan üstün görmesi onu pek çok kez öfkelenmiştir. Anlatıcı konumundaki odak figür iç monologlarında ait hissettiği sosyal yapıdan rahatsızlık duyduğunu, daha üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki bireylerce küçük düşürülerek yargılanmasına duyduğu öfkeyi dile getirmiştir. Arkadaşının ondan habersiz ailesine yardım etmesiyle akıl hastanesine kapatılmasını konu alan “Son Balonlar” öyküsünde özgürlüğün kısıtlanması iyiliği için dahi olsa odak figür bu durumdan hoşnutsuzluğunu öfkeli tavırlarıyla dışa vurmuştur: “Bana ibretle bakıyordu hastabakıcı kadın, sanki aynı şeylerin kendi çocuğunun da başına gelmesinden korkar gibiydi. Merhamet de vardı bakışlarında, sanki merhametine ihtiyacım varmış gibi.” (Serbes,135)

Toplumda baskın figürler tarafından ezilen bireyler kendi baskınlıklarını kurma isteği içindedirler. Görüp örnek aldıkları kişilerin kendilerini benzeri bir baskıyla yönetiyor oluşu da bunun bir nedenidir. Yapıtta odak figür aile, oteldeki şef ya da polis fark etmeksizin herhangi bir otoritenin boyunduruğu altına girmeyi reddetmektedir. Buna sebep olarak kendisinin de otorite kurabilecek bir yetişkin kimliği edinme çabası gösterilebilir. Ancak hedeflediği kimliği

toplumsal yapı içinde hemen elde edemeyişi onun duygusal anlamda yıpranmasına yol açmaktadır: *“Ben bombacıydım, asılsız ihbar, hiyerarşide yerim belirsizdi, yine de bir şey çalmamıştım, bu yüzden hırsızlardan bir üst basamağa koydular beni.”* (Serbes, 52-53)

Bireyler toplumda içinde buldukları sosyal ve fiziki şartların imkânları elverdiğince yer edinirler. “Müptezeller” ise toplumda bir yere sahip olmanın tek yolunun “onlardan” yani yozlaşmış toplumun kendi normlarına göre yontarak biçimlendirdiği bireylerden biri olmaktan geçtiğini düşünürler. Yapıtta odak figür kendisini toplum normlarına göre yontamasa da toplumda iyi ya da kötü bir yer edinebilmenin; hatta başka bir deyişle ciddiye alınmanın tek yolunun toplumun güvenliğini tehdit edecek bir davranışta bulunmak olduğuna kanaat getirmiştir. “Bombacı” öyküsünde odak figür kendisini Sheraton Oteli’nin bombacısı olarak tanıtmış; sonrasında polisin onu nasıl ciddiye aldığını görerek kendisini önemli hissetmiştir. Bu ciddiye alınma durumunun asıl gerekçesini hiç düşünmeden ciddiye alındığına şahit olmak, odak figürün duygu durumunu olumlu etkilemiştir: *“Hakim dosyayı kapattı, gözlüğüünü çıkardı, ilk defa bana dikkatle baktı. Derin, duvarları delmek ister gibi bir bakışı vardı.”* (Serbes, 51)

Kişinin kendisini değerli hissetmesi, bunu yanında toplumun da kişiyi en azından varoluş değerine saygıyla değerli hissettirmesi bireyin duygusal gelişimi için çok önemlidir. Genç bireyler kendilerine değer verilmeyen bir toplum yapısı içinde toplumun bakış açısının doğru olduğunu kabul ederek öz güvenlerini yok ederler. Yanlış ve doğru bütün davranışlarının toplumda aynı tepkiyi yarattığını deneyimlemelerinin ardından, sahip olmaları gerekenden fazla öz güven yüklenerek hatalı davranışlarda bulunurlar. Yapıtta da odak figür davranışlarının çoğunu sonucunu düşünmeden faaliyete geçirmekte, özgüvenini hayatını yoluna sokmak adına adımlar atmak için kullanacağı yerde var olan sorunlu yaşantısını daha karmaşık hale getirmektedir: *“Suboxon yürütmek için patlatacaktık ecza deposunu. (...) Eroinin yarattığı etkiye benzer bir etki yaratıp yoksunluk belirtilerini önlüyordu.”* (Serbes, 89-90)

Bireyin psikolojik durumunu etkileyen etmenlerden biri de yaşamını idame ettirdiği süreçte bağımlılık duyduğu, eksikliğinde yoksunluk çektikleridir. Gençlik yıllarında temeli atılan bu bağımlılıklar yetişkinliğe doğru yoksunluğunda yaşanılmaz bir hal alabilir. Genç erkek figürlerinin hemen hepsinin bağımlılık yapıcı maddelere başlama sebebi, olmak istedikleri yetişkin kimliğini elde etmek için onlar gibi davranmaktır. Yapıtta odak figür pek çok madde bağımlılığıyla baş etmektedir. Sigara ve alkolün yanı sıra uyuşturucu kullanmaktadır. Yalnızca kendisinin değil, içinde bulunduğu sosyal çevrenin de madde bağımlılarından oluşması onun hayatını yanlış yola sürüklediğini fark etmesini güçleştirmektedir. Arkadaşı Karabüklünün uyuşturucu satıcısı tarafından yalnızca gözdağı vermek adına kurban edilmesi dahi onu bağımlılıkların hayatını karartacağı gerçeğiyle yüzleştirmemiştir. Alkol kullanımını ise bütün parasını tüketme raddesine getirse de odak figürün hayatında bir sorun teşkil etmemiştir; yaşadığı şehirlerin hepsinde barlardaki tanıdıklarından bahsetmesi de sosyal çevresinin ait olduğu yere işaret etmektedir. Aynı zamanda babasının ölümünde, sözde sevgilisini ararken; neşesini, öfkesini yaşarken hep alkole sığınmıştır. Sigara ise bütün bu kötü alışkanlıkların arasında nispeten masum görünse de akıl hastanesine yatırıldığı dönemde büyük bir yoksunluk yaşamış, iki saatte bir verilenlerle yetinemediği için Serap'ın getirdiklerine muhtaç kalmıştır: *“Kullanıcıların çoğu otun alışkanlık yapmadığını iddia eder, doktorlar ise yaptığını. Bence iki taraf da yanılıyor, çünkü yanlış sorunun cevabını arıyorlar. Otun bir çeşit alışkanlığı var ama bu ne alışkanlık yapar manasına geliyor ne de yapmaz. Otun alışkanlığı ikame edilebilir bir alışkanlıktır.”* (Serbes, 101)

Toplumsal sınıflar içinde bireyler kendilerini bir statüye ait hissetme arzusu içindedirler. Toplumsal yapı içinde yer edinmenin yanı sıra kendini o yapıya ait hissetme de büyük bir önem teşkil etmektedir. Ailede edinilen aidiyet duygusu küçük yaşlarda gelişmezse ileride birey kendini arkadaş ortamın; okula, şehirlere ait hissedemez. Bir yerin ya da kişilerin bireye anımsattığı duygular oraya aidiyeti sağlar. Yapıtta odak figür ailesi ile iyi anlaşamamasının yanı

sıra bulunduğu şehirlere de kendini ait hissetmemiştir. Bunu bir sebebi de alışkanlık oluşturacak sürede bir şeyle uğraşmamış, bir uzamda veya biriyle yaşamamış, aynı düzene bağlı kalmamış olmasıdır. Küçüklüğünde bile depremden evleri yıkılmış, bir yere ait olma umutları yok olmuştur. Yaşadığı şehirleri sıkıntı yaşamadan, herhangi bir duygusal bağını anımsamadan sıkça, rahatlıkla değiştirmesi bunun örneğidir. Süregelen davranışlara, belli kalıplara ve tekdüze hayat anlayışına sahip olmaması bu kararları uygulamasında kolaylık sağlamıştır. Yakın arkadaşlara sahiptir ancak ait olduğu; yeri geldiğinde ona destek olacak, bazen de onun destek olacağı bir arkadaş çevresi olmamıştır: *“Ben de astım evimin kapısına, ben de buradayım demek için astım, yabancı değilim, üstüme bir çarpı çekmeyin hemen, beni de görün diye astım.”* (Serbes, 86)

3. İÇİNDE BULUNULAN ÇEVRE

3.1. Fiziki Çevre

Fiziki çevre bireyin yaşamını idame ettirdiği dört duvardan ziyade sosyal yaşantısını etkileyen önemli bir faktördür ve duygu durumunun oluşumunda önemli rol oynar. Fiziki çevrenin betimlemeler aracılığıyla sunulması okuyucunun gözünde uzamın canlanmasını kolaylaştırmıştır. Odak figürün hayatında yer eden; kaldığı evler, depremde yıkılan evleri, sürekli değiştirdiği şehirler, akıl hastanesi, bar ve pasajların hepsi onda farklı duygular uyandırmıştır. Kaldığı evler genellikle ekonomik durumu elverdiği ölçüde kenar mahallelerdeki gecekondulardır. Ankara, Dikmen'deki evinin kapısına astığı tablo sadece kendisine ait bir alana sahip olma isteğini yansıtmaktadır. Duygu ve düşüncelerinin tek dışavurumu olan kitabını yazmak için kapandığı odası ona huzur vermektedir. Akıl hastanesi ve oradaki yumuşak oda odak figürün kendisini gergin ve huzursuz hissettiği uzamlardır. Oraya kaldırılmasına kadar geçen süreçte sıkça vakit geçirdiği bar ve pasajlar, odak figüre sığınılacak bir dam olmuştur; alkolün etkisiyle bir taraftan rahatlama hissi uyandırırken bir taraftan da gecenin sonunda onu hüznlendirmiştir: *“Romanımla baş başa kalmıştım. Dördüncü ilk romanım, bu sefer yarım*

kalmayacaktı. (...) Azimliydım, isterse ev sıcaktan eriyip gitsin altımdan, umurumda olmayacaktı, sağlam kalacak, bu savaştan sağ salım çıkacaktım. (...) Savaşıyordum, yokluğa karşı, sığağa karşı, Ankara'ya karşı, insanlara karşı, edebiyata karşı, her şeye karşı ben ve Windows 97 toplama bilgisayar, iki cepheye ayrılmıştı dünya, aylar boyunca savaşım durmuştum o odada, sayfalar boyu, cümleler boyu. Çoğu zaman tereddüt içinde.” (Serbes, 90-91)

3.2. Sosyal Çevre

Bireyin sosyal çevresini duygusal, fiziksel, maddi açıdan yanında olan diğer insanlar oluşturur. Aile, arkadaşlık, komşular, okul ve meslek hayatı etmenleriyle şekillenen odak figürün sosyal çevresi onun duygu durumunun belirlenmesinde önemli etkiler yaratmıştır. Aile, bireyin genel geçer özelliklerini oluşturan, değerlerin temelini kuran toplum yapısıdır. Yapıtta odak figür ailesiyle iletişimsizlik içindedir. Babasını kaybetmesi “müptezel” hayatında yeni bir dönüm noktası olmuş, sık görüşmediği aile üyeleriyle arası daha da açılmıştır. Cenazede ona destek olmayı deneyen dayısını terslemesi gibi davranışları ona destek amaçlı bile olsa aile otoritesine karşı çıktığını göstermektedir. Annesi ise “kayıp” oğlu adına endişelenmekten başka bir çaba göstermemektedir. Amcasıyla annesinin; arkadaşıyla beraber onu akıl hastanesine kaldırması, hâlihazırda zedelenmiş aile bağlarına bir darbe daha vurmuştur: *“Cenaze günü çok soğuktı. Tabut musalla taşının üstüneyken insanlar sıraya girmiş, "Başın sağ olsun," deyip duruyorlardı. Farklı farklı insanlardı, (...) hepsi yaşıyordu çünkü, başka bir âlemdeydiler, ölü ve ölü sahibi, babam ve ben başka bir âleme aittik.” (Serbes, 38)*

Arkadaşlıklar ise bireyin sosyal yaşantısında kişiliğinin oluşmasına, oturmasına katkı sağlamakta; ailesinden kopmakta olan figürün bir anlamda ailesinin yerini doldurmaktadır. Yapıtta odak figürün yakın arkadaşları İsmail, Erkut ve Karabüklü dikkat çekmektedir. İsmail’le geçirdiği otel günleri ve sonradan dostluklarına kaldıkları yerden devam etmeleri, dertleşmeleri; Erkut’la ev arkadaşlığı süresince yaşadıkları ve sonunda Erkut’un onu akıl

hastanesine yatırmak için ailesine yardım etmesi; Karabüklü ile aralarındaki dostluk, bağımlılıkların pençesine düşüp birlikte suç işleme girişimleri, gözleri önünde kurban edilmesi onun duygu durumunun şekillenmesini sağlayarak ikili ilişkilerini geliştirmiştir. Arkadaşları sayesinde deneyimledikleri onu hayata hazırlamış, kimliğinin oluşmasına katkıda bulunmuş ancak hayatını daha da olumsuzla sürüklemiştir: *“Hayatımın o günden sonra artık iki evreye ayrıldığını biliyordum, sevinç, neşe, dans ve coşku yoktu artık. Acı bile yoktu, acıdan fazla bir şeydi bu, kocaman bir çöldü, sadece çöl. (...) Boşluk hissi yerini yokluk hissine bırakıyordu artık, ne yokluğu olduğunu sonsuza kadar çözemeyeceğim.”* (Serbes, 113)

Sert mizaçlı figürler bile yeri geldiğinde toplumun beklentisinin üzerinde bir merhamet sergileyebilirler. “Platin” öyküsünde, içine kapanık, umursamaz görünen odak figür, komşusu olan sakat amcaya büyük bir yardımseverlikle yaklaşmıştır. Bir anlamda kendi babası ile komşu amcayı özdeşleştirmiştir; babasının fabrikadan atıldıktan sonra bunca yıllık hareketli hayatından kopamayışını, tezgâh arkasında durmanın ona ne kadar kötü geldiğini düşünmüş; bunu komşusunun da emeklilikte evde oturamayıp kar kış demeden yürüyüşe çıkması ile bağdaştırmıştır. Komşusuna öz oğlundan daha çok merhamet gösteren odak figür; onun tedavisinde çaba harcamış, ölümüne kadar destek olmuştur: *“Amcanın başından bir türlü ayrılamıyordum. Anlayamadığım bir şey o uyuyan yüze bakmaya zorluyordu beni.”* (Serbes, 77-78)

Toplumun eğitime bakışının bir “müptezel” gözünden yansıtıldığı yapıtta odak figürün okul değiştirmesi, istediği mesleğe sahip olma konusundaki kararsızlığı göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra düzenli bir eğitim hayatına sahip olmayışı, okulla olan kopuk ilişkisi onun eğitimine devam edip derslerine çalışmak sürecinde bunalım yaşadığını göstermektedir. Eğitimin kimliğinin oluşmasına sağlayacağı katkıyı göz ardı eden genç erkek figürü bunun yerine eve kapanıp kitap yazmak ya da çalışmak gibi yaşam gayeleri edinmiştir: *“(…) espri yapayım demiştim bir seferinde, Profesör Doktor Hanım bana dönmüş, "Beyefendi," demişti*

sertçe, "Komedya ciddi bir derstir. Lütfen böyle sululuklar yapmayın." Kim haklı? Hoca haklı aslında. Ders olarak baktığında her şey ciddidir." (Serbes,74)

Eğitimin gerekliliğini kavrayamamış bireyler ya da ekonomik anlamda çalışma zorunluluğunda olanlar yaşamlarını idame ettirebilmek için erken yaşta meslek hayatına atılırlar. Para kazanmak; isteklere, hayallere, hedeflere ulaşmanın tek çıkış yolu olarak görülmektedir. "Fakir Köpek" öyküsünde odak figür birlikte otelde çalıştıkları İsmail'in gübre fabrikasına girme çabaları ve bunun hayatının dönüm noktası olacağına inanmasına şahit olmuştur. Aynı zamanda bu süreçte meslek hayatını onurlu bir biçimde sürdürmenin öneminin ve belki de bir alanda önemsenmenin ayırımına varmış; köpeklerin zehirlenmesine şahit oluşuna tepkisiz kalamaması, öfkesine hâkim olmasını zorlaştırmış ve duygusal gelişimine katkı sağlamıştır: "*Ben çok kötü oldum şimdi köpekleri öyle görünce. Çalışamıyorum. Ne yapsak?"*" (Serbes, 16)

4. GEÇMİŞ YAŞANTI VE DENEYİMLER

Bireyin geleceğini kararları belirler. Kararlarını şekillendirence geçmişteki deneyimleridir. Genç erkek figürlerinin kimlik arayışı süresince attığı adımların çoğu geçmişin bir çıkarımıdır. Yapıtta odak figürün gençlik deneyimleri yaşandığı anla, çocukluk anıları ise yer yer geriye dönüş tekniğinden yararlanılarak ele alınmıştır. Babasının dişini tırnağına takıp çalışmasıyla sahip oldukları evlerini depremde bir anda kaybetmeleri ona hayatta her zaman emeğin karşılığının alınıp sefasının sürülemeyeceğini öğretmiştir. Oteldeki köpeklerin öldürülmesine gösterdiği tepkinin büyüklüğü ise okurda odak figürün geçmişte yaşadığı bir olayı anımsadığı hissini uyandırmaktadır: "*Bazı anlar vardır, geçen zamanın bir daha geri gelmeyeceğini kuvvetle hissettirir insana. Ben de işte ta o zaman, akülü arabayı isterken geçen zamanın bir daha asla geri gelmeyeceğini kuvvetle hissediyordum. (...) Bir hayal, gerçekleşmesi gereken zamanda gerçekleşmelidir, işte tam o günlerde alınmalıydı bana akülü araba, artık çok geç, her şey için çok geç, uçup gitti elimizden o balon.*" (Serbes, 29)

Gençlik anılarından ise Karabüklünün gözlerinin önünde kurban edilmesi onun gelecekte alacağı kararları daha sağlam temellendirmesi gerektiğine ikna etmiştir. Akıl hastanesinde geçirdiği süreçteki anılar; Serap'ın onun kalemi yüzünden gözünü kaybetmesi; yapıtın sonunda ucu açık bırakılan yaşam öyküsünde bir milat olmuştur. Bütün bunlar odak figürün duygu ve düşünce dünyasını ön yargılarla şekillendirmiştir: *“Geçmişe özlem duymak için hali vakti yerinde olmalı insanın ya da en azından bir zamanlar hali vakti yerinde olmuş olmalı.”* (Serbes, 69)

5. TUTUM VE BEKLENTİLER

5.1. Duygu ve Düşünceler

Bireylerin davranışlarının temelinde daha iyiye, kendisi için daha doğru olana ulaşmak düşüncesi vardır. Genç erkek figürlerinde de oluşturmaya çalıştıkları kimliğin arzu ettikleri ölçütlere uygunluğu söz konusudur. Bu ölçütlerin yerine gelmesi durumunda birey kimlik oluşumunu tamamlanmış hissedeceğine inanmaktadır. Yapıt süresince odak figürün karamsar, umutsuz duygu durumuna sıkça yer verilirken olumlu duyguları yapıtta nadiren yer bulmuştur. Düşünce yapısı olarak hep olumsuzluğu göz önüne alan odak figür, hayatının gidişatının yanlış yönde olduğunun farkındadır fakat harekete geçmemektedir. Yaşamındaki temel düşünce “anı yaşamak”, “daha iyi hissetmek” ve “toplumda birey olarak kabul görmektir”: *“İlk başta bir şey anlamadım, sonra beynimde deli yangınlar başladı. (...) Gözlerimi kapattım ve ağaçları seyrettim, beynim yanıyordu, çok güzel ve korkunç bir histi. Bazen o hissi de özleyorum. İnsan böyledir, beynini yaktığı günleri bile özler.”* (Serbes,45)

Davranışlarının sebebinin, sonucunun bilincinde bir tutum sergileyen odak figür, yine de yaşamını değiştirmek için adım atmamakta ve içinde bulunduğu durum günden güne kötüye sürüklenirken öylece beklemektedir. Bunun aksine Dil Tarih öğrencisi olması, kitap yazması onun bu “müptezel” yaşamının içinde düşünce sistemini geliştirecek entelektüel bilgiye sahip olduğunun ispatıdır ancak var olan bilginin kullanımı konusunda odak figürün sıkıntılar

çektğini göstermektedir: *“Tragedya bitişik evde yatıyor şu an. Sophokles'in son tragedyası, Yokuştan Düşen Amca. Sisifos'tan bile zor durumda şu an. Sisifos'un gücü kuvveti yerindeydi en azından, yokuştan düşen o değildi, çıkardığı kayaydı. Sisifos'un sıfırdan başlayacak gücü vardı her zaman.”* (Serbes, 75)

Genç erkek figürlerinde inanç ve dine bakış da kimlik oluşumu sürecinde sorgulanan olgulardır. Yapıtta “Hoca” öyküsünde odak figürün, Karabüklüyle birlikte uyuşturucu almak için gittikleri sözde “hocanın” camiye daha sık gelsinler diye gençlere bedava uyuşturucu verdiğini öğrenmesi, yine aynı hoca tarafından arkadaşının öldürülmesi onda dinin menfaat elde etmek ve suçu örtbas etmek için bir araç olarak kullanılabileceği fikrini uyandırmıştır: *“Adam bildiğin hocaymış, müezzinmiş. Ama aynı zamanda bu dalganın ticaretini yapıyormuş. Böyle gözünün tuttuğuna da beleş veriyormuş, ara sıra camiye gelsinler diye.”* (Serbes, 104)

5.2. Beklentiler

Her insanın hayattan ufak ya da kapsamlı bir gelecek beklentisi vardır. Yetişkinliğe ilk adım olan gençlik döneminde ise bu beklentiler en üst safhaya ulaşır. Bireyin önünde şekillenmeyi bekleyen onca yıl dururken alınan kararların sonuçlarının iyi değerlendirilmesi gerekir. Yapıtta bir gencin hayattan beklentilerinin neler olduğu odak figürün davranışlarının iç monologlarda değerlendirmesiyle verilmiştir. Odak figür belli bir gelecek planıyla hayat gayesine sahip olmamakla beraber yine de her insan gibi doğru olduğunu düşündüğünü yaşamayı arzu etmektedir. Kimi zaman “anı yaşama içgüdü” olarak nitelendirilebilecek bu arzu, odak figürün farklı hayat deneyimleri kazanmasını sağlamış; kimlik oluşumuna katkıda bulunsa da onu daha çok sıkıntı çekeceği bir geleceğe itmiştir. Madde bağımlılığı hayatının bir parçası olan odak figür kendisini tozpembe, sıkıntısız ve hissizleştiği bir dünyada hissetme arzusu içindedir: *“ (...) toplum ve ben ayrı tarafta kalmıştık bir anda. “Dünyaya karşı ben,” dedim içimden, yine aynı cephe, gülümsedim, eğer bu sefer de küçük bir zafer elde edeceksam, bundan hiç kimse memnun kalmayacaktı.”* (Serbes, 96)

SONUÇ

Bireyin yaşamına yön veren yegâne etmen duygulardır. Duyguların oluşumu ve değişiminde ise sosyal çevrenin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Emrah Serbes'in "Müptezeller" adlı yapıtında yer alan öykülerde organik faktörler, psikolojik durum, içinde bulunulan çevre, geçmiş yaşantı ve deneyimler ile tutum ve beklentiler alt başlıklarının figürün iç dünyasındaki izlenimleri incelenmiş, farklı olayların odak figür üzerinde farklı duygu durumlarıyla sonuçlandığı gözlemlenmiştir. Yapıttaki öykülerin her biri tek bir odak figürün farklı yaşam kesitlerini ele almış olsa da ortak paydaları genç erkek figürünün bu değişken duygu durumuna göre şekillenen kimlik arayışı sürecidir. Figürün çoğunlukla olumsuz duygu durumları gözlemlenmiştir ancak yer yer yadsınamaz derecede umut dolu tavırlar sergilediği de olmuştur.

Sosyal yaşantıyı etkileyen organik faktörler toplumda erkek figür olmak ve aşk kavramları üzerinden incelenmiştir. Erkek figüre bakış açısı ve bunun getirdiği sorumluluk yükünün kimlik arayışı içindeki gence ağır geldiği sonucuna varılmıştır. Kendisini güçsüz hissettiren durumların yanında gençlik yıllarındaki duyguların en temelindeki aşk bir "müptezelle" beraber olacak bir kız arkadaşa sahip olamadığı için odak figürü yaralayan diğer bir etmen olmuştur.

Psikolojik durum yapıtta öfke, baskı, toplumda yer edinme, öz güven, yoksunluklar ve toplumsal sınıf olguları ile ele alınmıştır. Odak figürün başına gelen olaylar karşısında ortaya çıkan öfke kontrol problemine dikkat çekilmiştir. Her genç gibi aykırı davranışların ve kendisine yapılan baskıların onu yıprattığı sonucuna varılmıştır. Toplumda söz hakkına sahip olmanın, bir yer edinmenin gerekliliğini sorgulayan odak figür; bütün bu durumlara karşı duruşunu, toplumsal sınıf algısına bakışını duygularını içine atarak ötelemiştir. Öz güvense odak figürde eksiklik değil; yanlış yerde, yanlış zamanda dayandığı bir olgu olmuştur. Yoksunluklar, kendisini duygusal açıdan tatmin etmek adına kullandığı bağımlılık yapıcı

maddelerin yoksunluğunun yanı sıra pek çok insanın sahip olduğu sıradan hayatlara kıyasla sahip olduğu yoksunlukları da kapsamaktadır.

İçinde bulunulan çevre, fiziki ve sosyal çevre koşulları ele alınarak ayrı ayrı incelenmiştir. Odak figürün yaşadığı uzamları kapsayan fiziki çevrenin duygu durumunun oluşmasında önemli bir etmen olduğunun üzerinde durulmuştur. İnsanlardan oluşan sosyal çevre ise odak figürde kısıtlanmış bir olgudur. Aile, arkadaşlıklar, komşular, eğitim ve meslek hayatı kapsamında ele alınabilecek sosyal çevre odak figürü olumlu olumsuz duygu durumlarına yönelmiştir.

Çocukluk anılarıyla gençlik deneyimlerini kapsayan geçmiş yaşantı ve deneyimlerin bireyin gelecek kararları almasında etkisinin önemine dikkat çekilmiştir. Yeri geldiğinde önyargı ya da önsezi olarak odak figürün yaşamına yansıyan bu deneyimler onun ileride atacağı adımlarını, duygu durumunda oluşacak değişimleri etkileyecek olduğu kanısına varılmıştır.

Gelecek kaygısının yanında umutları da kapsayan tutum ve beklentiler alt başlığında ise odak figürün olumlu, umutlu duygularının ön plana çıktığı olaylar ele alınmış; a olumsuz davranışlarının nedeni, nasılı irdelenmiş; davranışlarının temelinde “daha iyi hissetmek” arzusu olduğu sonucuna varılmıştır.

Emrah Serbes’in “Müptezeller” eseri üzerinde çalışılan bu uzun tezde odak figür olan kimlik arayışı içindeki genç erkek figürünün organik faktörler, psikolojik durum, içinde bulunulan çevre, geçmiş yaşantı ve deneyimler ile tutum ve beklentiler çerçevesinde şekillenen sosyal yaşantısının duygu durumuna etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu etkinin farklı uzamlar ve yaşam kesitlerinde sıklıkla olumsuz duygular yönünden benzerlik gösterse de yeri geldiğinde olumlu yönden farklılıklara sahip olduğu çıkarımında bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Emrah Serbes, Müptezeller 1. Baskı 2016 İletişim Yayınları
- <http://www.wikisitesi.com/davranisi-etkileyen-faktorler-psikoloji.html>